



แพะ

เป็นสัตว์ที่เนื้อถูกนำมาใช้เป็นอาหารมากที่สุดในโลกถึงร้อยละ 70 ของการบริโภคเนื้อแดงทั้งหมด นมแพะก็มีการบริโภคมากที่สุดเช่นกัน ในประเทศไทยกรมปศุสัตว์ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงแพะเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับการบริโภคผลิตภัณฑ์เหล่านั้น เนื่องจากแพะเป็นสัตว์

ที่กินใบไม้มากกว่าการเพาะเลี้ยงหญ้าอย่างวัว ไม่ทำลายระบบรากของต้นไม้ อีกทั้งต้องการเนื้อที่ในการเลี้ยงน้อยกว่าวัว การให้ความรู้ด้านโรคในแพะควบคู่ไปกับการส่งเสริมการเลี้ยง จะทำให้เกษตรกรเกิดความตระหนัก ระวังและสนใจในการดูแลเอาใจใส่ฝูงสัตว์ของตน หากพบว่าสัตว์แสดงอาการหรือมีปัญหาด้านสุขภาพจะได้ปรึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะหาทางควบคุมและแก้ไขได้ทัน่วงทีและนำไปสู่ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ โรคในแพะรวมทั้งแกะที่จะแนะนำในครั้งนี้ คือ Contagious agalactia เป็นโรคติดต่อสำคัญของแพะและแกะ ซึ่งระบุไว้ในบัญชีรายชื่อเชื้อขององค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ หรือ OIE

สาเหตุของโรค สาเหตุหลักเกิดจากเชื้อ *Mycoplasma agalactiae* (*M. agalactiae*) ก่อให้เกิดเต้านมอักเสบ เยื่อบุตาอักเสบ ตลอดจนทำให้แท้งได้ อย่างไรก็ตามยังมีเชื้ออีก 3 ชนิดที่ก่อปัญหาคล้ายคลึงกันอย่างมาก ในที่สุดจึงมีข้อสรุปว่า เชื้อทั้ง 4 ชนิดเป็นสาเหตุของกลุ่มอาการ Contagious agalactia ซึ่งเชื้ออีก 3 ชนิด คือ *Mycoplasma capricolum* subsp. *capricolum* (Mcc), *Mycoplasma mycoides* subsp. *capri* (Mmc) และ *Mycoplasma putrefaciens*



ลักษณะโคโลนีของเชื้อ Mcc

ระบาดวิทยา เชื้อ *M. agalactiae* เป็นที่รู้จักมานาน ก่อโรคได้ทั้งในแพะและแกะ มีการแยกเชื้อได้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1923 พบทั้งในยุโรป เอเชียตะวันตก สหรัฐอเมริกา และแอฟริกาตอนเหนือ แต่ในระยะหลังพบว่าอาการเหล่านี้เกิดจากเชื้อ *Mmc* ซึ่งสามารถพบในทุกภูมิภาคทั่วโลกเช่นกัน โดยก่อโรคในแพะมากกว่าแกะ นอกจากนี้ยังพบว่าเชื้อสามารถก่อโรคในวัวได้เช่นกัน อัตราการป่วยจากการติดเชื้อไม่สูงมาก เนื่องจากพบว่าสัตว์แสดงอาการป่วยเป็นครั้งคราวเท่านั้น แต่เชื้อสามารถคงอยู่ในร่างกายสัตว์ได้นาน ทำให้ค่อยๆ แพร่กระจายไปในฝูงได้มากขึ้นในเวลาต่อมา

เชื้อ *Mcc* พบในแถบทวีปอเมริกา แต่มีความชุกของโรคค่อนข้างต่ำ พบการเกิดโรคในแพะมากกว่าแกะเช่นกัน ส่วนเชื้อ *M. putrefaciens* พบในภาคตะวันตกของประเทศฝรั่งเศส และเคยมีรายงานว่าเป็นสาเหตุให้เกิดความสูญเสียอย่างมากในลูกแพะในประเทศสเปน

การติดต่อ ลูกสัตว์และสัตว์ตัวอื่นในฝูงติดเชื้อได้จากการกินอาหาร น้ำ หรือนมที่ปนเปื้อนเชื้อที่มากับสิ่งขับถ่าย น้ำมูก น้ำตาของสัตว์ป่วยหรือสัตว์ร่วมโรคเนื่องจากติดเชื้อแต่ไม่แสดงอาการ หรือติดจากการหายใจเอาฝุ่นละอองที่ปนเปื้อนเชื้อเข้าไป อาการเด่นอีกสาเหตุอาจเกิดจากการได้รับเชื้อผ่านเข้าทางหัวนมจากการสัมผัส การรีดนมด้วยมือหรือด้วยเครื่องที่มีการรักษาความสะอาดไม่ดีพอ ลูกสัตว์ที่กินน้ำนมที่มีเชื้ออาจส่งผลให้ติดเชื้อในกระแสเลือด และแสดงอาการป่วยในระบบต่าง ๆ เช่น ขอบวม ปอดบวม และเกิดการสูญเสียมากขึ้น ระยะฟักตัวของโรคตั้งแต่ 7 - 56 วัน สัตว์ที่ติดเชื้อแบบไม่แสดงอาการหรือเรื้อรังจะสามารถ แพร่เชื้อได้นานหลายเดือน

อาการของโรค เมื่อได้รับเชื้อสัตว์อาจมีทั้งไม่แสดงอาการ มีอาการเล็กน้อย เฉียบพลัน หรือเรื้อรังก็ได้ ในแพะ แกะที่แสดงอาการจะมีไข้ เบื่ออาหาร ต่อมามีอาการเต้านมอักเสบ น้ำนมมีลักษณะสีเหลืองเขียว หรือสีเทาอมฟ้า นมจับตัวเป็นก้อนเล็ก ๆ ต่อมาน้ำนมจะจางและลดลง จนกระทั่งไม่มีน้ำนม เต้านมแฟบและฝ่อ ขอบขาบวมโดยเยื่อหุ้มรอบ ๆ ขอบหนาตัวขึ้น และร้อน ซึ่งอาจเกิดเพียงข้างเดียวหรือหลายข้าง ทำให้เจ็บปวด ลูกและเดินลำบาก ในสัตว์ท้องอาจแท้งได้ นอกจากนี้บางครั้งยังพบว่าสัตว์อาจแสดงอาการในระบบทางเดินหายใจ เช่น การอักเสบในช่องอก หัวใจ และปอดบวม โดยเฉพาะจากเชื้อ *Mcc* และ *Mmc* รวมทั้งแสดงอาการทางประสาทได้เช่นกัน เนื่องจากเชื้อสามารถแพร่กระจายไปสู่อวัยวะต่าง ๆ ทางกระแสเลือด



แพะที่แสดงอาการเต้านมอักเสบจากเชื้อ *Mcc*

รอยโรค จากเชื้อ *M. agalactiae* คือ การอักเสบของเต้านมในระยะต่าง ๆ รวมทั้งต่อมน้ำเหลืองบริเวณนั้นอักเสบ อวัยวะภายในต่าง ๆ เช่น ตับ ม้ามมีการคั่งเลือดจากการติดเชื้อในกระแสเลือด เยื่อหุ้มข้อหนาตัวและมีจุดเลือดออก น้ำในข้อหืดใสมีเลือดปน สำหรับเชื้อ *Mcc* และ *Mmc* มักพบการติดเชื้อในช่องอก ทำให้เยื่อหุ้มหัวใจและปอดมีการอักเสบ กล้ามเนื้อหัวใจมีจุดเลือดออกร่วมด้วย บางครั้งอาจพบการอักเสบในช่องท้องด้วยเช่นกัน



แพะแสดงอาการข้อบวมจากการติดเชื้อ *Mcc*

การวินิจฉัยโรค โดยการเพาะแยกเชื้อจากอวัยวะต่าง ๆ เช่น สวอปจมูก น้ำนม น้ำจากข้อ ปัสสาวะ และมูลสัตว์ สวอปจากช่องหูก็สามารถพบเชื้อเนื่องจากเชื้อสามารถอาศัยอยู่ในบริเวณนั้นได้ดี ในกรณีสัตว์ตาย สามารถเพาะเชื้อจากอวัยวะภายในต่าง ๆ ที่มีรอยโรค เช่น ปอด หัวใจ ตับ ม้ามและไต การตรวจเชื้อในสัตว์มีชีวิตที่แสดงอาการหรือที่ตายจากโรคจะสามารถหาสาเหตุของโรคได้ ส่วนการเพาะเชื้อในสัตว์ปกติจะช่วยให้ทราบความชุกของการติดเชื้อหรือสภาวะภายในฟาร์มว่ามีเชื้อกระจายอยู่มากน้อยเพียงใด อันจะทำให้วางแผนทางควบคุมเชื้อที่เหมาะสมได้

การรักษา ยาปฏิชีวนะที่ใช้รักษา คือ เตตราซัยคลิน ไทโลซิน อิริโทรมัยซิน และไทอามูลิน แต่การรักษาจะไม่ได้ผลในกรณีเป็นโรคเรื้อรัง

การป้องกัน ควรใช้ยาฆ่าเชื้อทำความสะอาดเครื่องมือเครื่องใช้ เพื่อทำลายเชื้อ ลดการปนเปื้อนและแพร่กระจายเชื้อจากตัวที่ติดเชื้อไปสู่ตัวอื่น ๆ ผ่านทางผู้เลี้ยง หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ยาฆ่าเชื้อระดับพื้นฐานใช้ได้ผลดีกับเชื้อเหล่านี้ เช่น โซเดียมไฮโปคลอไรต์ (คลอโร็กซ์ 30 มล ผสมน้ำ 1 แกลลอน) 1% พอร์มาลิน หรือ 2% โซเดียมไฮดรอกไซด์ (pH 12.4) เป็นต้น

การเกิดโรคในประเทศไทย มีการระบาดครั้งแรกในประเทศไทย ในฟาร์มแพะแห่งหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2547 พบว่าแพะฝูงนี้มีการติดเชื้อ Mcc โดยแม่แพะแสดงอาการเต้านมอักเสบ ขอบวม บางตัวแท้ง ลูกแพะติดเชื้อจากการกินนมแม่ เชื้อเข้าสู่กระแสเลือดทำให้มีอาการปอดบวม อวัยวะภายในติดเชื้อและตาย สาเหตุของการระบาดเนื่องจากการนำเข้าแม่แพะติดเชื้อจากต่างประเทศเข้าสู่ฟาร์ม เมื่อทราบสาเหตุแน่นอน จึงทำการรักษาโดยการให้ยา แยกเลี้ยงลูกด้วยนมสัตว์ปกติ แยกตัวป่วยและคัดทิ้ง ทำให้โรคสงบและไม่พบการแพร่กระจายของเชื้อไปแหล่งอื่น และยังไม่พบการระบาดของโรคอีก

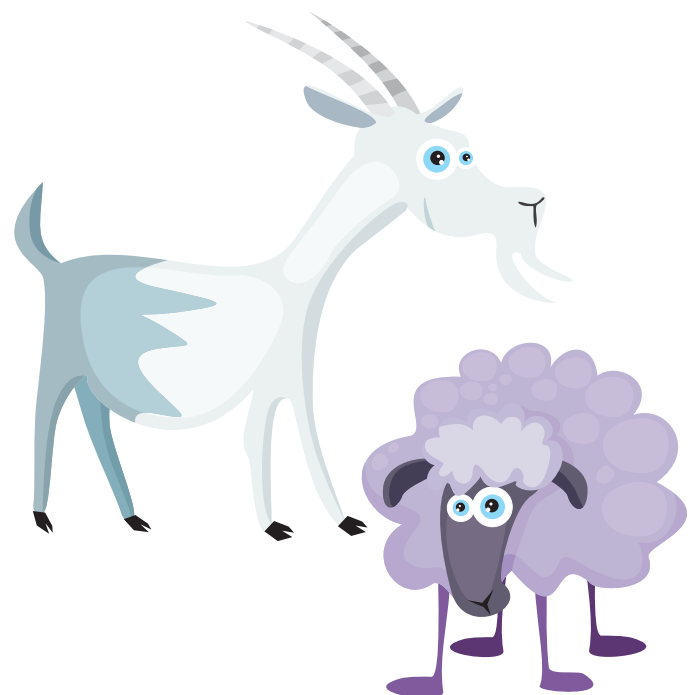
ในปี พ.ศ. 2554 ในฟาร์มแพะแห่งหนึ่ง พบลูกแพะมีอาการขอบวม เมื่อนำตัวอย่างน้ำในข้อมาเพาะเชื้อ พบว่าลูกแพะติดเชื้อ Mmc แต่ไม่รุนแรงจนทำให้สัตว์ตาย แต่ก็แคะ

แกรีนและขาเสีย หลังจากนั้นประมาณ 1 เดือน จึงนำแพะมาทำการผ่าซาก พบว่ามีการติดเชื้อเรื้อรังอยู่ในปอด จากประวัติของฟาร์ม มีการป่วยของลูกแพะประปราย อัตราการป่วยน้อย เจ้าของจึงให้ความสนใจและมีการเฝ้าระวังโรคไม่มากนัก

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเชื้อทั้ง 4 ชนิด จะไม่ก่อความรุนแรง เนื่องจากมีอัตราการตายต่ำ แต่มีแนวโน้มทำให้อัตราการป่วยเรื้อรังที่ค่อนข้างสูงได้ โดยเฉพาะหากทั้งวัจนเชื้อกระจายทั่วทั้งฝูง อันจะก่อความสูญเสียทางเศรษฐกิจได้ จึงแนะนำให้เกษตรกรหมั่นใช้ยาฆ่าเชื้อในการรักษาความสะอาดภายในฟาร์ม สังเกตอาการสัตว์ หากพบสัตว์ป่วยควรส่งตัวอย่างตรวจทางห้องปฏิบัติการ เพื่อหาสาเหตุของโรค และวางแผนทางควบคุมป้องกันโรคที่เหมาะสมต่อไป

บรรณานุกรม

- OIE, 2008. Contagions agalactia. In OIE Terrestrial Manual. 993-999.
- DaMassa, A.J., Wakenell, P.S. and Brooks, D.L. 1992. Review Article. Mycoplasmas of goats and sheep J.Vet.Diagn.Invest 4:101-113.



จดหมายข่าวสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

ISSN 1685-2206

วัตถุประสงค์	เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านสุขภาพสัตว์โดยเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสารวิชาการเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาด้านสุขภาพสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านสุขภาพสัตว์		
เจ้าของ	สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกลาง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0-2579-8908-14 โทรสาร.0-2579-8918-19		
ที่ปรึกษา	นายสัตวแพทย์นิรันดร์ เอื้อองตระกูลสุข รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ นายสัตวแพทย์วิมล จิระธนวัฒน์ ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ หัวหน้ากลุ่ม / ส่วน / ศูนย์ / ฝ่าย สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ		
กองบรรณาธิการ			
สัตวแพทย์หญิงพัชรี ทองคำคุณ นายสัตวแพทย์เจษฎา กองเทียม นายสัตวแพทย์เลิศชัย จันทพิทักษ์สกุล นายสัตวแพทย์ ดร.กนิรต์ ศรีสุวรรณ นายสัตวแพทย์กิตติชัย อุ่นจิต นางสาวระวีวรรณ วิเชียรทอง นางสาวพนม ไสยจิตร นายสัตวแพทย์ศรยุทธ แก้วกาหลง นายสัตวแพทย์เจษฎา รัตนภาส สัตวแพทย์หญิงโณมนภา ศรีสุขประดิษฐ์ นางสาวปิยะวรรณ เกิดพันธ์ นางสาวชนกพร บุญศาสตร์ นายพลกฤต มทานาม			
จัดพิมพ์และเผยแพร่	ฝ่ายถ่ายทอดเทคโนโลยี ส่วนบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ		
สำนักงาน	ส่วนบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ เกษตรกลาง จตุจักร กรุงเทพฯ 10900		
กำหนดออก	ปีละ 6 ฉบับ ทุกๆ 2 เดือน ฉบับละ 1,200 ชุด		
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย		

สามารถหาข้อมูลเรื่องที่เกี่ยวข้องจดหมายข่าวปีย้อนหลังเพิ่มเติมได้ที่ <http://www.dld.go.th/niah>

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

กรมปศุสัตว์ จตุจักร กทม. 10900

ที่ กษ 0609/พิเศษ

ในราชการกรมปศุสัตว์

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน

ใบอนุญาตที่ 1/2521

ไปรษณีย์โทรเลขราชเทวี